

İKİ GÖZÜM TÜRKÇE

YAYIN NO: 1157

İKİ GÖZÜM TÜRKÇE
A. Yağmur Tunalı

© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 50417

1. Basım: Hülbe Yayınları, 2020
Bilge Kültür Sanat'ta 1. Basım: Şubat 2024

ISBN: 978-625-8274-57-8

Kapak: *Deniz Şensöz*
Baskı-Cilt: *Çevik Matbaacılık*
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 501 30 19
Kapak Baskı: *Şekil Ofset*

BİLGE KÜLTÜR SANAT

Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx)
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

İKİ GÖZÜM TÜRKÇE

A. YAĞMUR TUNALI

Bu kitap, Türkçenin Sırları'ndan elli yıl sonra onun anlayışıyla ve yol göstericiliğiyle yazıldı. Bu mânâda bir devamlılığın ifadesidir ve o'na ithâf edilmesi, yazarı için zevkli bir vazifeden öte mânâlar taşır.

*Aziz **Nihat Sami Banarlı**'ya, diline, bilgisine, sevgisine şükran, minnet ve hayranlıkla...*

İÇİNDEKİLER

Sunuş: İKİ GÖZÜM TÜRKÇE'Yİ YENİDEN OKURKEN	13
Sözbaşı: NİÇİN "İKİ GÖZÜM TÜRKÇE?"	17
DİL DİKKATI	25
Gafletin Böylesi	27
Gaflet Yakıcıdır	27
O Nesle Yetiştim	29
"Bir Şair Çıksaydı..."	30
Türkçe Varsa Varız	31
Tasfiyecilik Yanlıştır	32
Kelimeler Yalnız Yaşamaz	33
Ya Başka Milletler?	34
Yollar Dilden Geçer	35
Köprülü'nün Feryadı	36
Türkçe Zaferlerle Bugüne Geldi	37
Bâkî, Nedim, Fuzûlî Osmanlıca Nedir Bilmezlerdi	38
"Nevâî Dili"	39
"Resmî argo"	41
Türkçe'ye Ettiklerimiz	42
Kelime Düşmanlığı	44
Çok İşlenen Dil	45
Aydın Türkçesi Olandı	51
Ağdalı, "Yapma Dil" Bir Başlangıçtı	52
Basın Tartışmaları da Dil Üzerinden	52
"Yapma(sun'î) dil"den "Arı Türkçe"ye	54
Menderes Devrinde de Türkçe Bozuldu	55
Dille Böyle Oynanmaz	57
Yanlıklar Kural Olursa...	58
Türkçe Varsa Varız	61
Değişmiyor, Gelişemiyoruz	62
Büyük Devlet Diliyle de Büyüktür	64
Dilimiz Kadar Anlırsız	66
Türkçesiz Bir Yere Varamayız	67
Sağlam Dil Her Okumuşta Şart	68

Türkçesiz Her Bilgi ve Başarı Noksandır	68
Kültür Dille Taşınır	69
Dil Milliyetçiliği	70
Türk Yaratıcılığı	71
Farsça ve Arapça'yla Güreştik de...	71
Ve Dilde Ulaştığımız Üstünlük	73
Fen de Dilsiz Olmaz	73
Fransızca Barajı	74
Kültür Kademelenmesi	76
Teknik de Seviye de Dille Gelir	76
Dil Bozgununda Dileler	78
İki Hidrojen Bir Oksijen Su Mudur?	78
Dilcinin Dil Karşısındaki Durumu	79
Dili Millet Yapar	80
“Trajik Başarı”	81
Yaşadıklarımızı Anlayamıyoruz	82
Dilin Akademik Algısına Bakışlar	84
Eski ve Yeni Türk Dil Kurumu	85
Değişmeyenler	86
Dileler İçin Dil Yaşamıyor Gibi	87
Türkiye’de Türkçe Üvey Dildir	90
Bir Duygu Var ve Sağlam Ama...	91
Türkçesiz Türk Takımları	92
Peki, Bizde Böyle de Dünyada Nasıl?	92
Sahada Hangi Dilde Anlaşıyorlar?	94
Tuhaf Haller	95
TÜRKÇE’NİN SESİ	97
Bir Ses ki	99
Bozulmanın Altyapısı	100
Bunları Niçin Anlattım?	101
Yıkımın Son Perdesi	102
Diller Arası Kelime Alışverişi	103
“Ayn Çatlatma”	104
Kelimeleri Türkleştirmek	105
Zinedin Zidan	105
Alıntı Kelimelerin Sesi	108
Ses Yaratın Millet	109
Bilmiyoruz	109
Yapmak Kadar Anlatmak da Lazımdı	110

Dilin Sesi	111
Dil Anarşisi	112
Dil Sevgisi Kendine Saygıdır	114
Türkçe Türk'ün Karakterini Duyurur	114
Tiyatro Zevk Ölçüsü	116
Her Kesime Yayılan Dil Zevki	117
Konservatuar Başarısızlığı	118
Dil Mûsikîsiz Olmaz	119
Türkçe Bozuldu Biz Bozulduk	120
Dilin Ölçüsü Müzikten Gelir	121
Önce Ses Duyarız	121
Yalnız Batı Müziğiyle Türk Sanatçısı Yetişmez	122
Tiyatro Hayattan Bir Kesit	123
O Kültürde Kilise Bilinir	124
Napolyon'u Oynar, Sultan Abdülaziz'i Oynayamaz	124
Güzel Türkçe Eski Türk Filmlerinde Kaldı	126
Neden Bizi Oynayamazlar?	127
Diksiyon Olmazsa Olmaz	128
Diksiyon Deyince...	128
Nureddin Sevin Unutulmayacak Bir İsim	130
Alaylı Oyuncular Müthişti	131
Güzel Şiir Okuyan Beş Kişi Sayamam	134
Türkçesizlik En Büyük Dert	134
Türkçeyi Sesiyle Duymak ve Duyurmak	135
Hayatta da Oynar Gibi	136
Tatsız Tuzsuz Okuyuşlar	136
Millî Olan Sestir	137
Halûk Kurdoğlu Örneği	139
Türkçesizlik...	141
Türk Dünyasında da Böyle mi?	142
Bir Büyük Türk Sanatkârı: Şirali Cürayev	143
Ya Bizde?	144
Taksi Şoförü Fuzulî Okuyor	144
50 Yıl Önce Bundan Çok İyiydik	145
Türkçesiz Spikerler	146
Sözün Değeri	148
Şimdi Bu Durum Normal mi?	149
Enkırmen Dedimin	150
Bozma Yarışı	150
Kaybolan Ses	151

Sahtelikler Geçidi	152
Sessiz Müsâbaka Seyrediyorum	152
Erdoğan Arıkan Örneği	153
Kol Bacak Kesmek Modası Olur mu?	154
Zafer Kiraz'ın Dönüşü ve Enkırmenliği	155
Zafer'in Dönüşü	156
O da Bozdu	156
Medya ve RTÜK İçin Türkçe Yok Hükümünde	158
Felaketin Büyüğü	159
Ses Böyle Bozuluyor	159
Yanlış Yanlış Üstüne	160
RTÜK Bu İşe Bakmaz mı?	161
Zorla Konuşturuluyor Gibi	162
Okuduğunu Anlamayanlar Kolay Güdülür	163
Dil İhmâli	164
Türkçe Bilen Nesiller	165
Anlamak Her Şeydir	166
Yeni Zaman Bozuk Örnekleri	167
Bir Cümlede On Hata	167
Tarlamıza Sürü Girdi	168
Yanlışlar Hep Vardı	169
Yıkım Devam Ediyor	170
Aynı Psikoloji	171
Sokaktaki Adam Spikerden İyidir	171
Hafif Müzikler Türkçeyi Bozdu	173
Müzik Değiştirir	173
Hızlı Değişme	174
Türk Hafif Müziği	175
Hafif Müzikte Türk Sesleri	176
Hafif Müziğin Dili	176
Hafif Müzikte Yerli Arayışlar	177
Prozodi Temel Mesele	178
Sezen Aksu Bozuk Türkçe Demek	179
Mustafa Keser İmdâdına Yetiştirdi	180
“DİLİMİZ KİMLİĞİMİZ” İSE KİMLİKSİZLEŞİYORUZ	183
Dilimizi Biliyor muyuz?	185
“Bizim adam” Körlüğü	186
Niçin Böyle Özel Günler, Yıllar İlan Ederiz?	187
Genelgenin Gereği Yapılsa...	188

Bu Kelime Türkçe mi?	188
Kök-Köken-İmlâ Meselesi	189
Dil Hassasiyeti	190
İyi de Dil Dikkatini Kim ve Nasıl Oluşturacak?	191
Bilsek Yapacağız Belki...	191
İyi Tarafından Bakarsak...	192
Ama Öyle mi?	193
Her Şey Türkçe İçin	194
Acem Şiiri Üstündü	194
İki Büyük Kazancımız	196
“Yabancı Diller Boyunduruğu”	197
Kelime Değil Kural Almak Problem	198
Bozguncubaşı TRT	201
“1 Cadde mi Abi?”	201
Batı Dilleriyle Karşılaşma	202
Edebiyat Lokomotifir	204
Türkçe Kavramlar	205
Medeniyet Değiştirirken...	205
Batı Dilleri Etkisi	206
Batı Dilleri Baskısı	207
Batı Dillerinden Çok Söz Aldık	208
Yeni Bilim ve Entelektüel Argoları	209
Güven Duygusu Zayıflayınca...	210
İngilizce Baskısı	210
İngilizce Dünya Dili	211
Dilde de Hız	212
Bu Gidiş Normal midir?	213
Vaziyet Böyleyken Biz Ne Yapacağız?	213
İngilizce Eğitim-Öğretim	214
Doğrusu-Yanlış	217
Fransızca Bize de Örnekti	218
“Yapmak” Fiilinin Yaptıkları	219
“Gözlerin Ne Kadar Güzeller!”	220
Cinsiyetle Alınan Kelimeler	221
Çoğul Yanlışları	222
Yine Yanlış Tercümelemler	223
Dil-Kültür-Hayat	225
Kendimizi Sevmiyoruz	226
Levhalarınızı Gösterin Kim Olduğunuzu Söyleyeyim	227
“Kahvechi”	227

Bu Durum bir Tedbir Gerektirmez mi?	228
O Halde Ne Yapacağız?	229
Dil-Millet Bölücülüğü	230
Güzel İsimler Koyardık	231
Şimdi Ad Koyamıyoruz	231
“Äzerî-Türk”	232
İlim Anlamak İçin Parçalar da, Ya Toplayamazsa?	233
Bölücülük İsimlerle Gelir	233
Türk’e Türk Diyebilmek	234
Aşiretler Bir, Millet Parça Parça	236
Rusya ve Çin Türk Denmesini İstemez	237
Yine Elçibey’in Türkçeciliği	238
Stalin’i Sevindirecek İsimlendirmeler	239
Türkçe’yi Sevmek Vatanı Sevmektir	240
Plaza Dili	241
Biraz Türkçe, Biraz İngilizce=Uydurukça	242
Ümit ve Heyecan Verici Bir Kampanya	244
Eczâcıbaşı Kampanyası Öncü ve Örnek	244
İnşaat Yapar da Yıkar da	245
İnşaat Üzerinden Yürüyoruz	246
Devrik Cümle Deviriciliği	247
İsim Bulmak Yaratıcılık İşidir	249
İnşaat Reklamları Felaket	250
Selam Bilmez Din Algımız	252
Selamlaşma Dili Göstergedir	253
Günaydın, Tünaydın da Selamdır	254
“Alooo! Selamün Aleyküm!”	254
Selam “Selam” dan İbâret Değildir	255
“Hakkını Helal Et!”	256
Bir büyük Türk, bir büyük Türkçeci: Mügül Andrews	259
Mügül Hanım’ın Yorumu	260
Türkçe’nin Geleceği	261
DİZİN	263

S U N U Ő

İKİ GÖZÜM TÜRKÇE'Yİ YENİDEN OKURKEN

Belki ilk okuduğum sıralarda fark etmemiştim. Yağmur Tunalı dile, ses ve musiki penceresinden bakıyor. Bir şair için bu son derece tabii. Çünkü şair, dildeki ses akışını, musikiyi yakalamaya çalışan sanatkârdır. Bu bakımdan Tunalı'nın dilcilere serzenişini de tabii karşılıyorum hatta ona hak veriyorum.

Dil, ek ve kökten, kelime ve cümle çözümlemelerinden ibaret değildir. Dil hayatın içindedir ve dil üzerinde dururken onun bu tarafını unutmamak gerekir. İşte Yağmur Tunalı da bunu yapıyor ve dili, hayatın içinden gözlüyor.

Biz dilciler de aslında ilk derslerimizde “Dil canlı bir varlıktır.” diye söze başlarız ama sonra bunu unuturuz. Dilin canlılığını unutup kelime ve cümle tahlillerine dalarız. Yaşayan bir varlık olarak dilin tabiatı üzerine eğilmeyiz.

Tabii ki ekler ve kökler üzerinde durulacaktır. Kelime grupları ve cümleler tahlil edilecektir. Türk dili tarihindeki gelişmeler ve dönemler anlatılacaktır. Dilciler bunları yapacaktır ama şu dil nasıl bir şey, nasıl yürüyor, insanları nasıl anlaştıyor, bunlar üzerinde de durmak gerekmez mi? Son soruyu belki de Tunalı'ca bir ifadeyle “Nasıl kaynaştırıyor?” diye sormak lazım. Dilin sırları nelerdir, mucizeleri nelerdir, bunlar üzerinde durmak lazım.

Yazarları, şairleri birbirinden ayıran nedir? Niçin her birinin dilinden ayrı bir zevk alırız? İşte burada “üslup” denilen kavram devreye girer ve biz dilciler, yetkin sanatçıların üsluplarını özel olarak incelemeliyiz.

Yağmur Tunalı konuşulan dil üzerinde özellikle duruyor çünkü yaşayan dil oradadır. Doğrusu eğrisiyle, düzgünü bozmuşla yaşayan dil oradadır. Konuşulan Türkçenin ses akışına, musikisine kulak veriyor Tunalı, kulağını tırmalayan ne varsa

ortaya döküyor. Vurgular, tonlamalar, duraklar veya durmamak gereken yerler onun ilgi alanındadır. Kulağı bunları hemen kapar ve burada durulmayacak, burada vurgu olmayacak, burada hece uzatılmayacak, diye sizi uyarır. Dil biliminde de bu bahis vardır ama biz dilciler vurgu, tonlama, jest, mimik vb. şeylere “parçalar üstü” deyip geçeriz. Parçalar üstü dediğimiz bu unsurların konuşmaya ne kattığı ne katmadığı üzerinde pek durmayız.

Şairliği yanında tiyatro ile uğraşmışlığı ve yıllarca program yapmışlığı da var Tunalı'nın. Dikkatlerinin bir bölümü de buradan geliyor. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e devreden ve 1950'lere, 60'lara kadar devam eden Türkçenin güzelliği üzerinde duruyor. Konuşmada da yazıda da. Yağmur'dan 10-12 yaş büyük bir yazar olarak benim de gözlemim aynıdır.

Meşrutiyet aydınlarıyla Cumhuriyet'in ilk on yıllarındaki aydınların Türkçe hassasiyeti başka idi. Açık Türkçe hatası yapanların basın yayın hayatında, radyoda yeri olmazdı. Bu mecralarda çalışabilmek için Türkçeyi doğru kullanmak asgari şarttı. Tabii yazar ve şairlerimiz, tiyatro sanatçılarımız doğru kullanmanın ötesinde dili güzel kullanmayı da bilirlerdi. Her birinin kullanımında ayrı bir güzellik vardı. Bunu bildiğim için ben sık sık “Âdeta bir Rönesans hareketi gibi Cumhuriyet döneminin ilk yazarlarına dönmek gerekir.” cümlesini kullanmışımdır. Türk Dil Kurumunda da “Güzel Yazılar” dizisini bu sebeple başlatıp uyguladım. Dizinin her kitabının başına da “Dilin Tadı” başlıklı sunuş yazımı koymuştum.

Tunalı'nın “Dil, şiir ve müzikle öğrenilir... Dilin ölçüsü müzikten gelir.” gibi cümleleri iddialı bulunabilir. Ama ben ona hak veriyordum ve benden önceki nesillerin, edebiyatımızın her döneminden şiirleri nasıl bir ahenkle ezberden okuduklarını hayıflanarak hatırlıyorum. İlk ve orta öğretimden itibaren o güzelim şiirleri ezberleyen Cumhuriyet'in ilk nesil aydınlarının konuşmalarında da ayrı bir ahenk vardı. “Ezbercilik” kavramına kurban giden bu şiirler okul kitaplarında da yer alır ve öğretmenler tarafından öğrencilere ezberletilirdi.

Her şeyde olduğu gibi “ezber” kavramında da şaşkındık. “Eğitimimiz ezbere dayanıyor.” deyip geçiyorduk. Bu hüküm

içindeki “ezber”i de şiir ezberlemek, önemli tarihleri ezberlemek zannediyorduk. Oysa eğitimde yanlış olan ezber başkaydı. Öğrencinin kitaptaki veya hocadan tuttuğu notlardaki cümleleri ezberlemesi ve sorulara kendi cümlelerini kurmadan bu ezber cümlelerle cevap vermesiydi. Şiir ezberlemek, önemli olayların tarihlerini ezberlemek, ülkelerin başkentlerini ezberlemek, formül ezberlemek aksine şarttı. Ama biz burada da yanlışlığa düştük ve şiirsiz, tarihsiz nesiller yetiştirdik.

1932-1935 arasında denediği “arı Türkçecilik” hareketinden 1935 yılının Güz aylarında çıkardığı Güneş-Dil Teorisi yoluyla Atatürk’ün vazgeçtiğini İngiliz Türkolog Geoffrey Lewis’in *Tirajik Başarı* kitabına atf yaparak hatırlatıyor Tunalı. Fakat Türk Dil Kurumu ve kurum çevresindekiler, Atatürk’ten sonra “arı Türkçecilik” hareketine büyük bir tutkuyla ve devlet zoruyla devam ettiler. Atatürk ve Türk dili ile ilgili yazılarımda ve konuşmalarımda buna ben de sık sık temas ettim. 1980’den sonra bu iş durmuştur ama Türkçe büyük yaralar almıştır.

Şu anda Türkçenin meselesi “arı Türkçe” meselesi değil bençe eğitim meselesidir. İlk ve orta öğretimimiz âdeta hiçbir şey öğretmeme anlayışı üzerine yürümektedir. Türkçe ve edebiyat da bundan nasibini almaktadır.

Eğitim böyledir ama buna rağmen yetenekli insanlarımız yetiştirmekte ve özellikle roman sahasında güzel eserler vermektedir. Romanda gelinen bu noktaya şiirde ve konuşulan Türkçede de gelineceğini umarım. Basında dil dikkati olan yazarların bulunması bana bu ümidi veriyor.

Yağmur Tunalı’nın kitabını yalnız dillciler değil bütün aydınlar okumalıdır. Bir yazarın bütün düşüncelerine katılmak şart değildir. Okunmalı ve üzerinde düşünmelidir. Gerekirse tenkit edilmelidir.

Eserinin sonunda Tunalı, Türk Dünyası’ndaki izlenim ve hatıralarından da söz ediyor ve Türk yazı dillerinin birleşebileceği umudunu dile getiriyor. Ben de yazımı “Dilde, fikirde, işte birlik” uranı (sloganı) ile sonlandırayım. Doğru ve güzel Türkçeye, birleşmiş Türk Dünyası’na selam olsun!

S Ö Z B A Ş I

NİÇİN “İKİ GÖZÜM TÜRKÇE?”

Türkçe büyük derdimizdir. “*Bizi biz yapan dilimizdir*” demedikçe farkına varamayacağımız, önemini anlayamayacağımız bir derdimizdir. Bozulması bütün bir milleti, bugünü ve geleceğiyle bozan-bozacak, yoran-yoracak bir derdimizdir. Hüküm gayet açıktır: Türkçe varsa varız.

Bu kitabın anlatmak istediği budur. Yeni zamanların tabiriyle “*farkındalık*” yaratmak mecburiyetinde bulunduğumuz en köklü meselemizin Türkçe olduğunu düşündürmektir.

Dilimizi sevmek ve sevdirmek hususunda sıkıntılarımız derindir. Türk milleti gibi dili de bütün zamanlarda hareketliydi. Dil elbette değişir. Değişmeyen dil yoktur. Yerleşik, büyük dillerde zorlamalar tutmaz, tabii değişmeler yaşanır. Biz bu konuda biraz istisna gibi duruyoruz. Tarih asırlarında da, yeni zamanlarda da böyledir. Bu özelliğe uygun şekilde, bir asrı aşan süreden beri dili başka türlü tartışan bir toplumuz. Tabir câizse, 1930 sonrasında dil konuşmalarımızın “*ekseni kaydı*”. Dili, ideolojik zeminde konuşmaya ve yaşamaya başladık. Olan bellidir. Bir ideolojik bakış devlete hâkim hale geldi. Kurum ve kuruluşlar bütün unsurlarıyla bu yeni dil hareketinin arkasına geçti. Sonunda, bu proje devlet eliyle yürütüldüğü için bir ölçüde başarıya ulaştı. Hazin bir hikâyedir. Buradan bir başka üzüntü konusu daha çıkıyor: Aydın çevrelerinde, üniversitede, medyada ve kamuoyunda yaşananları derinden kavrayışlar görmedik, görmüyoruz.

Sağ iktidarların kültür derdi yoktur

1950 öncesini bir kenara bırakıyorum. 1932’den o tarihe kadar gelen dönem, kuruluş yılları ile devamıdır ve tabii çalkantılıdır. Dil görüşü ârızalıdır. Bunu bir ölçüde anlaşılır bir durum sayabiliriz. Fakat çok partili dönemin devlet hayatında da aynı

DİL-KÜLTÜR-HAYAT

*Dünya uyanırken uyuyan gözdeki perde
Korkunç oluyor, üç denizin aktığı yerde.*

Midhat Cemâl Kuntay

Yabancı bir memlekete giderseniz gözünüze hemen çarpacak şeyler tabelalar ve isimlendirmelerdir. Bir bakarsınız ki neredeyse bütün tabelalar, levhalar, reklam afişleri o ülkenin dilindedir. Hemen akla gelebilecek soru şudur: Herhangi bir Avrupa ülkesinde başka dilden tabela oranı yüzde kaçtır acaba? Fransa, Almanya, İtalya, Avusturya ve diğer irili ufaklı memleketlerde mutlaka bir çalışma yapılmıştır. Yalnız o çalışmalarını görmeden de fotoğraf ve filmlere bakarak doğruya yakın bir fikir edinebiliriz.

Ben bu tarz bir incelemeyi kabataslak yaptım. İstatistik ve verileri edinerek ve işleyerek değil de göz kararı bir incelemeden bahsediyorum. Sonuç az çok bildiğim gibiydi. Belli başlı ülkelerde firmalara ve tabelalara ana dil dışında isim koymak nâdirdir. Paris veya Berlin sokaklarını gezen bir kimse hep Fransızca ve Almanca görür. Sadece yurtdışı firma ve markaların isimleri Fransızca veya Almanca değildir. Diğer ülkelerde de öyledir. İngilizce'nin hâkim olduğu dünyada, görünür tesir –Avrupa ülkesi İngilizce'nin anavatanı İngiltere'ye rağmen– en az Avrupa'dadır. Birbirlerinin dillerinden de pek az kelimeyi *afişe ederek* kullanırlar. Bunu şuurla ve kuvvetli bir dil milliyetçiliğiyle yaptıkları açıktır. Dillerini koruma gayretiyle bir şuurlu kalkını edindikleri, bunu devamlı diri tutmak ve beslemek için kurallar koydukları zamanlar da vardır. Kanun çıkaranlar bile vardır. Yazmıştım, Fransa bunlardandır.

Gelişmiş batı böyledir de geliştirmekte olanlar ve gelişemeyenler çok mu farklıdır? Onların çoğu da bu tabela dikkatini

gösterirler. Moğolistan'da da isimlendirmeyi Moğolca tercih eden bir devlet ve toplum görülür. 2000 yılında gittiğimde bu her tür tesire açık gibi görünen ülkede bile böyle bir dikkat görüp şaşırılmışım.

Kendimizi Sevmiyoruz

Geleceğim yer mâlûm. Hemen soralım: Peki Türkiye'de niçin böyle bir dikkat ve gayret görünmüyor? Bu kurşun gibi soruyu sorabilirsek cevabını da arayacağız. Yeterince dikkatimiz ve sevgimiz olmadığını artık biliyoruz. Sıkça söylediğim gibi kendimizi den kaçıyoruz. Çünkü kendimizi yeterince sevmiyoruz.

Türkiye'de ne kadar berber dükkânı var bilmiyorum. Diyelim ki on bin tâne var. Bunların en az dokuz bin tânesinin adı *berber* değildir. *Berber* Türkçeleşmiş bir kelimedir. Onun için o kelime sevgili berberlerimizi “*kesmez*”. İllâ “*gâvurca*” veya benzeri bir kelimeyle bu kendinden kaçışı duyuracaklar ve onlara benzeyeceklerdir. Görünüşe bakarsanız durum tam tersidir, “*gâvurlar*”ı hiç sevmeyiz. Bu tezadı da unutmuyarak anlamaya çalışalım. Berber kesmeyince gelen kelime *kuaför*dür. Fransızca *kuaför* kelimesi, köyden, kasabadan şehirlere kadar aynı oranda yaygındır. Buna mânâsını bilmedikleri başka kelimeler eklemeyi de ihmal etmezler. Çünkü *kuaför* demenin de onlara benzeme veya kalite çağrışımı yaratma yarışında yetmediği bir döneme girilmiştir. Özellikle kadın berberlerinde *Hair designer* ekleyenlerin sayısı hiç de az değildir.

Uzun bir caddede yürüyün, on berber görecekseniz beşinde bu veya buna benzer frenkçe kelime vardır. Merakım dolayısıyla bazı berberlere girer ve sorarım: Şaşacaksınız, kendi tabelâsında yazanı anlayan bile pek azdır. “*Öyle yazıyorlar, ben de yazdırdım*” en sık duyacağınız cevaptır. “*Niçin berber değil de bu türlü çeşitli anlaşılmaz ifadeleri yazdırıyorsunuz?*” dediğimde, “*Beym, böyle yazınca daha iyi izlenimi veriyor. Öbürü piyasada gitmiyor artık..*” diyorlar. Hâlbuki hemen herkes “*Berbere gidiyorum*” diyor. “*Kuaföre gidiyorum*” diyen kadınlar arasında bile hâlâ çok azdır. “*Hair designer'a gidiyorum*” diyen galiba hiç yoktur. Buna rağmen böyle.

Levhalarınızı Gösterin Kim Olduğunuzu Söyleyeyim

Bundan anlayacaklarımız bellidir. Söylenmemiş algı şudur: Türkçe değersizdir. Benim yaptığım işin değerini anlatmak ve artırmak veya daha değerli göstermek için başka dilden bir karşılık bulmam lazım. Bu da bir zamanlar Fransızcaydı, şimdi İngilizce. Başka diller de pekâlâ olur. Geldiğimiz yer burasıdır. Anlayacağımız şudur: Kendi dilini sevmeyen nesiller yetiştirdiğimizi görmek için bu küçük misâl bile yeter.

Dilini sevmeyenin milletinin başka bir şeyini sevmesi mümkün olmadığına göre Türk'ü sevmeyen nesiller yetiştirdik. Biraz ağır bir ifade görünse de netice buraya çıkar. Bu konuda bütün kesimler aynıdır. Türkçüler bile Türkçe'den habersizdirler. Evet onlar da öyledir. Milletini tanımayan, belki ırsiyetin (gen) itişiyile veya bir reaksiyonla yerleşen böyle bir kabuk milliyetçiliği bizde kuvvetle hâkimdir. Onların bu bilgisizliğinin duyurduğu boş “*Türk sevgisi*” öze girdiğimizde elimizi kolumuzu bağlayan bir engelleyici rolündedir. İçim elverse “*böyle bir iç düşmanlık var*” diyeceğim. Tıpkı dindar görünenlerimiz ve dinden habersiz ideolojik darlıkta karar kılanlarımız için diyeceklerim gibi.

Türkiye'nin herhangi bir yerine gelen bir yabancı bizi “*yerli ve milli*” görmez. Yabancı hayranlığının derecesini görerek hayretler içinde kalır. Dükkânlarımız, iş yeri levhalarımız, afişlerimiz, ilanlarımız, şirket isimlerimiz, son yıllara damgasını vuran inşaat firmaları, site ve bina isimleri onlara bir sömürgeye geldiği duygusunu verebilir. Düşününce deşetli bir durumdur. Evet bu halimizle bir sömürgeye benziyoruz. Bu kesindir.

Bahtiyar Vahabzâde ile Ankara'da, Kavaklıdere Tunalı Hilmi Caddesi'nde yürüyorduk. Büyük sanatkâr, bir müddet tabelâlara bakmış ve “*Bunlar ne böyle demişti? Allah korusun, bizim koca Türkiyemiz sömürge mi?*”. Büyük Türk, büyük şair, büyük ilim adamı içi yanarak böyle söylemişti. Eğer biz o duyguda olsak o levhalar böyle konmazdı. Herkes dikkat gösterirdi.

Kahvechi

Berbere *kuaför* ve başka isimler koymak kadar yaygın bir başka meslek de kahvecilik. Kırâathâne gitti. *Kahvehâne* ve *çayevi* de